

Szexuális és családi életre nevelés

„... az egészséges emberi kapcsolatok teremtésére az őszinteségen, becsületességen és egymás kölcsönös megbecsülésén kívül más lehetséges vagy akárcsak kívánatos alapot nem sikerült mind ez ideig találnunk.”

Philip R. Kelly (USA)

SOHASEM nevelhetünk általában embereket, hatásaink mindig vagy nőkre, vagy férfiakra irányulnak. A nemiség életünk *szükségszerű tartozéka*, a nemiségre vonatkozó kérdések túlhajtása elavult társadalmi rendszerek bomlásának *szükségszerű kísérő jelensége*. Nem elegendő azonban a tények rideg felsorakoztatása, nemiségünk tényéből ugyanis *szükségelemek*, szükségleteinkből pedig megvalósításukra, kielégítésükre irányuló *tendenciák* fakadnak.

1. *Fiziológiai szükségletek*: a pihenés, az alvás, az elemekkel szembeni védekezés, a táplálkozás, az anyagcsere, a fajfenntartás szükségletei.
2. *Biztonsági szükségletek*: a veszélyek, fenyegetések és nélkülözések elleni védelem.
3. *Társadalmi szükségletek*: társulás, valahová tartozás, mások elismerésének igénye, barátság, szerelem.
4. *Én-szükségelemek*: önbizalom, függetlenség, kiváló teljesítményre való törekvés, hozzáértés, általános és szakismeretek elsajátítása, hírnév, társadalmi helyzet biztosítása, megbecsülés.
5. *Az önmegvalósítás szükségletei*: képességeink érvényre juttatása, folyamatos önképzés, tága értelmezett alkotás-vágy.
6. *Intellektuális, esztétikai és morális szükségletek*. (Vö.: K. Holt: Management of technological innovation. Management Int. Review 4/5. sz. 1970. p. 21–29.)

Bármilyen szempontok alapján osztályozzuk a szükségleteket, egyik formájukat sem tudjuk elvonatkoztatni nemünktől. Nemiségünk megnyilvánulásaiiban normális esetekben nem is elszigetelten, hanem komplexen érvényesülnek, mert ahogy nem a szemünk lát, nem a fülünk hall, hanem szemünk, fülünk segítségével személyiségünk, *szexualitásunk sem csupán nemi szerveink terméke*. Műveltségünk, világnézetünk, jellemünk, erkölcsiségünk, egész személyiségünk minősége nyilvánul meg benne: „Az ember olyan, amilyen a szerelme” (Anouil).

A szerelem a legmagasabb rendű kapcsolat, amely két különböző nemű embert összeköthet a totalitás igényével. Csak sajnálni lehet, hogy sokan devalválják azáltal, hogy más *nemi vonzalmakat* is ugyanezzel a fogalommal kívánnak jelölni. Ilyenek:

- a kíváncsiság, a szexuális érdeklődés,
- a biológiai „étvágy”,
- a kalandvágy, az önérvényesítés pótterménye,
- a birtoklás vágya (jellemző alapállása: magáévá tesz),
- a hatalomvágy pótterménye (meghódít, betör),
- a perverzítások különböző fajtái.

Közös jellemzőjük, hogy ezekben a kapcsolatokban a másnemű egyén csupán a szexualitás tárgya és eszköze. Elég gyakori, hogy az egyik fél tudatosan megtéveszti bennük a másikat. Szavaival, udvarlási taktikájával azt a látszatot kelti, mintha a másik magasabb rendű szükségleteit (védelem, valakihez való tartozás, gondoskodás, szeretet, megbecsülést stb.) kívánná kielégíteni, és nem csupán „vadászgyőzelmeinek trófeáit” szeretné gyarapítani.

Erről az eltorzult szexuális magatartásról fest megrázó képet *Jack Olsen*: New York-i nők beszélnek c. szociográfiai írásában (magyarul Nagyvilág 1973:10.) „Miért kell ezt a cirkuszt csinálni a szerelmi élet körül?” – kérdezi egyik alanya. „A szex egészen más, mint amit összefirkálnak róla... Az emberek túlértékelik a szexet... a legtöbb férfiismerőssel valami nem stimult, főleg azoknál nem, akik a legnagyobb nőcsábászok hírében álltak... Az önbizonyítás a fontos nekik, ezért alázzák meg, aki lefekszik velük.”

Minden emberre jellemző *szükségleteinek minősége*, fejlettségi foka. Ebből a szempontból széles skálán helyezkednek el az egyedek. Vannak, akik primitív biológiai (tehát állati) szinten rekedtek meg, és vannak, akik szexualitásukban is társadalmi értékeket hordoznak. (Egyik szép történelmi példája Lenin és Krupszkaja kapcsolata.) Minden harmonikus emberi kapcsolat alapkritériuma, hogy a partnerek *szükségei is harmonikusak legyenek*. Tévedés erre vonatkoztatni „az ellentétek vonzzák egymást” közhelyet, mert egy kizárólag biológiai beállítódású férfi és egy érzelmileg igényes nő között tartóssá még a leghevesebb szenvedély sem válhat. Hasonló törvényszerűség érvényesül a szükségletekből fakadó *tendenciákkal* kapcsolatban. Három alapirányuk a szexualitásban is érvényesül:

a) *az alárendelődés* (Sokáig ebben látták a nőideált. A múlt idő használata kissé önkényes, mert a férfi szemlélet makacsul ragaszkodik ehhez. Vance Packard statisztikai adatokkal mutatja be, hogy az amerikai egyetemek férfi hallgatói még mindig első helyen jelölik meg házassági elvárásaik közt, hogy választottjuk szűz legyen. Mai típusaik: a férfit fenntartás nélkül csodáló cicababák, illetve a papucskok ki nem pusztuló fajtái.);

b) *a fölérendelődés* (A hódító, a zsarnok, a „főnök”, a modern Don Juan, aki a közösség legnagyobb áldozatát sem sajnálja, ha szexuális sikereket vásárolhat rajta. Az előléptetésért, a jutalomért, lakásért, külföldi kiküldetésért, mindenért – ami nem tőle igényel áldozatot.);

c) *a mellérendelődés* (Aki nem eszköznek, hanem társának tekinti a másik embert, és nem gátolja, hanem segíti, hogy személyes értékeit kibontakoztathassa, megőrizze saját egyéniségét.).

Szükségletek és tendenciák metszéspontjában alakítja ki minden egyén, de az egyéneken túl minden történelmi kor és minden társadalmi rendszer *sajátos szexuális magatartását és viselkedését*. Átmeneti korszakunk jellemzője, hogy benne polgári és szocialista minták egymás mellett élnek, sőt gyakran keverednek is. A tanulók eligazodását megnehezíti, hogy filmek, regények, slágerek szocializálják a szexuális forradalomra előléptetett polgári *szexuális anarchiát*. Nem véletlenül írta Lenin egy Svájcban élő marxistának, hogy készülő könyvéből hagyja ki a szabad szerelemről írt részletet, mert azzal polgári környezetben csak zavart okozhat. Olvasói könnyen úgy értelmezhetik, hogy a marxizmustól idegen szabadosságot szentesíti vele.

A szocialista ember szexuális magatartásának kritériumai azonosak a minden szocialista *emberi kapcsolatra* vonatkozó normáinkkal. Ennek megfelelően:

a) Két ember *egyenlőségén* alapul. Szocialista jelzöt igénylő kapcsolat nem jöhet létre az egyik vagy másik fél megtévesztése árán. Az a polgári nézet, amely a szexuális siker érdekében minden eszközt megengedhetőnek tart, idegen szemléletünk-től.

b) *Kölcsönös*. Tartalma tehát egymás tiszteletben tartása, megbecsülése, segítése.

c) Az *egész személyiségre* hat, tehát nemcsak biológiai szükségletek, vágyak kielégítését szolgálja, érzelmileg is gazdagítja a kapcsolatban résztvevőket, emberileg, jellemileg teljesebbé teszi.

d) A két ember *társnak és nem eszközként* tekinti egymást.

e) Kölcsönös *felelősséget* éreznek és vállalnak egymásért.

Mindez nem jelenti, hogy szocialista embernek nem lehetnek másféle kapcsolatai. Ezek azonban kapcsolatok, amelyeket nem illet meg sem a szocialista, sem az emberi (humanista) jelző.

AZ IFJÚSÁG szexuális nevelését a polgári hanyatlás minden normális mértékét átlépő, felfokozott *szexuális ingerelőzében* kell vállalnia az iskolának. Filmek, szép-

irodalmi művek, tudományos vagy inkább tudálékos írások, a tömegkommunikáció egyéb eszközei a tévétől a reklámokig és a táncdalokig sokkoló intenzitással zúdítják hatásukat a szexualitás iránt egyébként is fokozottan érdeklődő, érthetően kíváncsi fiatalokra. Aligha várhatjuk el tőlük, hogy filozófiai, etikai különbségeket tegyenek köztük. Természetes, ha szexuális viselkedésük teljes zavart mutat, még *nemi szerepeiket* sem képesek társadalmi érvennyel elsajátítani. A fiúk feminizálódnak, a lányok átveszik a „férfias” agresszivitást, trágár beszédet, közönségességet. Még világnézeti-leg, politikailag határozott állásfoglalású fiatalok megnyilvánulásaiban is eklektikusnak keverednek egzisztencialista, nagypolgári playboy elemek szocialista igyekezetekkel.

A polgári „szexuális forradalom” értéktelen lornak minősítette, és elvetette a *szemérmert*, az önmegvalósítás sajátos eszközévé avatta az *önmagamutogatás* kóros tüneteit.

A cannesi filmfesztiválon bemutatott filmek 70–80%-a pán- és homoszexuális cselekmények nyilvános bemutatása, csoportszexbemutatók nyilvános kohitusokkal, de szerepelt köztük az anyagcsere folyamat befejező stádiuma is. (Szabó I.: Cannes 1972. Új Írás 1972:10.) Egy másik film-esztétikusunk a magyar filmekben szereplő meztelen jeleneteket elemezve megállapítja, hogy bennük – miként az életben – a meztelen emberi test a következő funkciókat tölti be:

- a) a filmben szereplő emberek nyilvános megalázását;
- b) a teljes kiszolgáltatottság ábrázolását;
- c) ezeken kívül, gyakran ezek ürügyén is a nézők erotikus vágyainak felkavarását és kielégítését a legolcsóbb eszközökkel (Filmkultúra 1975:6. p. 54–55.).

A valóságban a szemérem az ember szuverénitását védő eszköz még a polgári társadalomban is, éppen ezért *a jog* is védi. Persze, a polgári világban ma már nemcsak a sztriptízbarokban intéznek támadást ellene, hanem a magánlakásokban elhelyezett lehallgató készülékekkel is. (Vö.: Petit Larousse. Paris, 1962. p. 854.) A ruha nyilvános levételével általános támadás indult a magánélet intimitása ellen, amelynek csupán kísérő jelenségei az utcán nyilvánosan lejátszott szexjelenetek. Sajnos ifjúságunk *epigonként* utánozza a dekadens polgári viselkedési mintákat. Elveti a szemérmert, s ezzel kiszolgáltatja önmagát, de partnerét mindenképp. A szexuális nevelést épp ezért a legkisebb kortól a szeméremre (nem álszeméremre) neveléssel kell kezdeni.

A szemérmert nemcsak cselekvéssel, *szavakkal* is meg lehet sérteni. A trágár beszéd, a pletyka, az intrika, a sejtetés szeméremsértő megnyilvánulások. Ebbe a körbe tartozik az is, ha valaki megsejti a munkájából fakadó titoktartás kötelezettségét (nemcsak az orvos, de a pedagógus is olyan információkhoz juthat, amelyeket tilos másokkal közölnie). Arról sem szabad megfeledkezni, hogy a megnyilvánulások értékei *szituációként* változnak. A meztelen emberi test a művészetben esztétikum, az orvosi rendelőben gyógyításra váró szervezet, a színpadon pornográfia. De még ezek is elmosódó határok. A *szexuális témák* interperszonális tárgyalása felvilágosítás, nyilvános boncolgatása nagyon könnyen *lélektiprás* lehet. Csodálatos, hogy erre éppen szexuálpszichológusokat szükséges néha figyelmeztetni. A téma kifejtését három tényező motíválja:

1. *Ki beszéljen róla?* Egy téma oktató jellegű tárgyalása megköveteli, hogy az előadó a kérdés szakembere legyen. Vállalkozhat-e arra egy pedagógus, hogy ilyen köntöst öltson magára? Bemutathat életmodelleket, közvetíthet etikai normákat, megismertetheti tanítványait általános biológiai és egészségügyi problémákkal, de *szexuális technikát* – amint egyesek óhajtanak – semmiképp nem taníthat a neveléssé válás veszélye nélkül. Amint neveléssé válnak azok is, akik kocsmában vagy a tévében szólnak erről. Mert oktatásra még Don Juan sem lenne alkalmas. Gerelyes drámájában Don Ramon kérdezi tőle: Sok szerelme volt már? Don Juan feleli: Egy se volt. Akkor mit tudna tanítani?

2. *Akikhez* beszél, különböző életrsorsot hordoznak magukban. Van, aki szüleinek féltő gondja alatt áll, de olyan is, akit már néhányszor kapartak. Az egyik most éli a diákszerelme csodás él-

ményeit, a másikat már joggal illet meg kapcsolatváltásai, sőt párhuzamos kapcsolatai miatt a kurva vagy a strici jelző.

3. *Miről beszéljen?* Ha valaki tagadja Mózes tábláinak érvényességét, saját táblákat ne állítson helyükbe. A „Ne paráználkodj” helyébe senki sem jogosult törvénné tenni: „Paráználkodj!” A szocialista etika normáit interiorizálja előbb önmagába, azután másokba.

A **SEXUALITÁS** életünk egyik *örömforrása* lehet. Az emberiség történeti múltja és bonyolult jelene számtalan példával igazolja, mégis többnyire pillanatnyi örömkökel szemben tartós bánatok fakadtak belőle. Az egzisztencialista újhédonizmus egyoldalúan az élvezetek jelentőségét hangsúlyozza, és jelszavait egyöntetű örömmel harsogják nálunk is kis- és nagypolgári követői. Megszívlelendők velük szemben azok a tények, amelyeket ugyancsak polgári írók és tudósok tárnak fel műveikben.

Bernard Muldworff a Nouvelle Critique-ben a francia pornográfia társadalmi gyökereit elemzi. Fejtegetései szerint jellemző, hogy a mai társadalom számúzni akarja a szerelmet, és csak az élvezetek nyelvén beszél. A vágyat lefokozza testi szükségletté, a nőt pedig fogyasztási tárggyá. Sajátosan ez a szemlélet még a nők felszabadítását is azért tűzte programjára, hogy könnyebben és felelőtlenebbül vehessék őket birtokukba. Megszűnik a személyes kapcsolat, az egész sexualitás „testrészek, szervek kapcsolatává redukálódik”. *Elisabeth Claridge* hasonló megállapításokhoz jut el a London Magazine-ban filmek elemzése útján. A legnagyobb bajt abban látja, hogy a modern filmhősök sűrűn szeretkeznek a felvevőgép előtt, de még így is csak élvezetet hajszolnak, emberi vágyaik nincsenek. Mennyivel másképp fogalmaz *Fekete Gyula* (Mézeshetek): „Ha a test volna szerelmes, akkor csak le kellene verni a lámpát. Végére egy kis tapogatódzással *valamelyik* fiú eltalálhat *valamelyik* lányhoz a sötétben is... nem biológia a szerelem... Mert az benne a csodálatos, a gyönyörű (ez még biológia), hogy ezer és tízezer hozzám való fiú közt itt van ez az *egyetlenegy*... , aki csakis *engem* akar, *engem* választ, *engem* szeret...” Fekete Gyulát megbírálták ezért az egzisztencializmus hazai képviselői. A polgári szociológusok a szexuális téboly gyökereit a következőkben keresik:

- a XX. század általános *morális válsága* (pl. elnökgylkolás, repülőgéptérítés, államférfiak leplezett korrupszága) és az előle való menekülés;
- az emberek érzelmi nyomora;
- a mérhetetlen individualizálódás (mindenki a maga gyönyöreit után futkos, és saját nyomorán kesereg);
- a sexualitás *áruvá vált* (sláger, film, reklám stb.);
- az általános *kiábrándulás* (tudatos és spontán deheroizálás);
- a sexualitás az életmód válságának *felületi gyógyírjává* változott (B. Muldworff);
- és mi hozzátéhetjük, hogy mindezek közös gyökere a *kapitalizmus totális* (anyagi, erkölcsi, politikai stb.) *válsága*. De azt is, hogy semmi okunk sincs arra, hogy azokban csodáljuk korunk művészetének, tudományának csúcseit, akik a válság tüneteit utánozva korszerűek.

A szerelem valóban örömforrás, de szocialista ember nem szerezhet örömet magának mások bánata árán (vö.: Élet és Irodalom, 1976:8.). A sexualitás legitimebb formájában is legalább két embert érint, nem tekinthető tehát *egyetlen ember magánügyének*. Kihatásában nemzeti, társadalmi, politikai kérdés, mert ifjúságunk mai szexuális magatartása népünk egész jövőjére kihat. Makarenko szerint mindazok, akik a sexualitásban cinikusok, cinikusak, önzők a politikában is, legfeljebb ott mindenképp leplezik (vö.: Karinty Ferenc: Házszentelő. Kortárs, 1976:1. és 2. szám.). Éppen ezért a szexuális nevelés második alapkövetelménye, hogy a *közösségi társadalomhoz illő szexuális magatartást és viselkedést* alakítsuk ki a tanulóknak, benne az udvariasságot és egymás tiszteletét, megbecsülését is.

Nagyobb gondot kell fordítani a gyerekek, fiatalok *érzelmi kultúrájának* fejlesztésére is. Az emberi kapcsolatokat az érzelemmé humanizált ösztönök motiválják. A szocialista embert épp annak kell megkülönböztetnie a polgártól, hogy szenvedélyesen

képes hinni, szeretni, és ha kell, gyűlölni. Magán- és közösségi életében egyaránt. A cinikus magatartás embertelen, szocialista embertől idegen. Márpedig, aki szexuális kérdésekben cinikus, az minden vonatkozásban az. Az ember minősége mérhető többek között azon, *mit tart jónak, élvezetesnek.*

Élvezetes lehet valakinek

- mások szenvedése, bánata;
- mások kiszolgáltatottságának, megalázásának élvezete (Thomas Mann varázslója, *Stefan Zweig* Ámokjának orvosa);
- a bosszúállás gyönyöre (nem ismeretlen ez a szexuális életben sem);
- a hatalom élvezete (Alice Embree: A tömegkommunikáció eszményképei);
- a prostitúció, annak modern változatai;
- a birtoklás (*Giraudoux*: „Minden nő az enyém. Pénzért minden nő kapható... A soványakat libamájjal főzöm meg, a kövéreket gyöngyakkéssel.” *Gottfried Benn* Gyorsvonal c. költeménye:
A nő egy éjre való valami,
S ha szép volt – még a következőre!)

Ezzel szemben Makarenko szép szavai szerint: „A szerelem ereje, szépsége és állandósága az egyén általános erkölcsi színvonalától függ. Egy fiatalember sohasem fogja szeretni menyasszonyát vagy feleségét, ha nem szerette szüleit, elvtársait, barátait. És minél szélesebb a területe ennek a – nem szexuális – szeretetnek, annál nemesebb lesz a nemi szerelem. Aki szereti hazáját, népét, munkáját, az nem lesz parázna, nem lát a nőben csak nőtényt.” Másképp úgy fogalmazhatunk: a szexuális nevelés szükségszerűen *erkölcsi nevelés*, s nem kizárólag az egyébként fontos biológiai ismereteket nyújtja át az ifjúságnak, hanem felvértezi őket humán tudással is. Például azzal, hogy az igazi szexualitásban még a biológiai élvezetnél is fontosabb: egymás segítése, az öröm megosztása, a hozzátartozás, az összetartozás, a másik fél boldogítása, a menedék nyújtása, érzése (odabújik), a részvétel (nem sajnálkozás értelemben). Éppen ezért a humán szexualitás mindig meghatározott személyhez fűződik, aki nem helyettesíthető be akárkivel, mint a matematikai képletekben az x.

AZ OSZTÁLYFŐNÖKI ÓRÁK a szexuális nevelésben viszonylag jelentéktelen szerepet játszhatnak. Szükség van rájuk, de nincs szükség semmilyen túlértékelésükre. Az évi 33 ilyen órából néhány el is marad, más feladatokat is teljesíteni kell bennük (egyéb nevelési témák felvetése, pályaválasztás, a közösség életének kérdései stb.), hivatalosan is csak néhány 45 perces óra jut erre a feladatra. A szexuális nevelés az egész társadalom közös feladata. Kiemelten:

- közéleti szerepet beltöltő embereké, mert társadalmi elismertségük következtében életmódjuk akarva-akaratlanul a *szocialista életmód modelljévé* válik környezetük előtt;
- a szocialista *filmek* útján közvetített életeszmenyek, sajátos viselkedési módok (ezért veszélyes, ha cinizmust, amoralitást sugároznak);
- az impulzusok tömege és azonossága miatt az ugyancsak cinikus szemléletet tartalmazó *táncdalok* (Ne kérdezd a neved, oltsd le a lámpát – típusúak);
- az *utca emberének* mindennapos viselkedése (agresszív megnyilvánulásai, trágár beszédmódja, interakciói), mert

• az ÉRTÉKREND kialakulásában

- nem a *megfogalmazott társadalmi, etikai normák* játsszák a legfontosabb szerepet,
- hanem a környezet tényleges *viselkedési módja*,
- s legfőképpen minden, ami a környezetnek *imponál*.

Gyerekeink jelentős százaléka család nélkül, vagy bomló, formális családokból jön az iskolába. A különböző jelzők: állami gondozottak, hátrányos helyzetűek, veszélyeztetettek jelzik a környezet tényeit. Csak az a nevelés lehet eredményes, amelyik nem hagyja figyelmen kívül ezeket. Éppen ezért a szexuális nevelés is megköveteli, hogy benne:

a Cél ----- Helyzet = konkrét feladatok

összefüggése érvényesüljön. Mindenekelőtt azt kell ebben az összefüggésben meghatározni, mi az, amit a közösség nyilvánossága előtt lehet, és kell megbeszélni, s mik azok, amiket csak interperszonális helyzetben. A kettő összekeverése mindig több kárt okozhat, mint amennyi hasznot várhatnánk tőle. Egy tevékenység eredménye (pl. egy filmjelenet hatása) sohasem a cselekvő személy *szándékától* függ. A szándék éppen ezért teljesen közömbös a tényleges hatás szempontjából. Az osztályfőnöki órák akkor töltik be igazi szerepüket, ha képesek a tanulók valóságos erkölcsi kérdéseire választ adni, eligazítják őket az élet ellentmondásos információi között. Eligazítást jelent az is, ha szükség esetén megfelelő könyveket ajánl elolvasásra nekik, hiszen ma már bőven válogathatunk megfelelő, a gyerekek életkorát is figyelembe vevő felvilágosító olvasmányok között.

Tisztázni kell, mit értünk a sokat emlegetett *szabad szerelmen*. Lenin nyomatékosan hangsúlyozta, hogy ennek semmi köze sincs a polgári szexuális anarchiához. Jelentése, hogy őszinte, érzelmi kapcsolat legyen minden szexuális kapcsolat alapja. Illyés Gyula szép szavai szerint (Dupla vagy semmi): „Asszony annak adja *testét*, akinek *lelkét* már előbb odaadta.” Azok, akik a korai szexuális élet mellett törnek lándzsát, nem tudják, hogy a tanulóknak nem érzelmi világuk könnyelmű elpredálása, hanem a szép diákszerelmek jelentik az igazi *örömforrást*. Amikor a fiatal megtanulja, hogy adni nagyobb örömet jelent, mint kapni. A másokért hozott áldozatok gazdagítják életünket. A fiúk ebben az időszakban tanulhatják meg, hogy a lányokkal szemben tanúsított udvariasság, tisztelet nem elavult konvenciók csupán, hanem különböző nemű emberek közti mindenféle kapcsolat nélkülözhetetlen kelléke. Rámutathatunk, hogy a válaszok számának rohamos növekedése sok esetben abból fakad, hogy a nők *érzelmi igényeit* a férfiak többsége képtelen kielégíteni, illetve egyes nők szexuális magatartása a férfiak szemében *devalválta* az egész női nemet.

Elkerülhetetlen, hogy szóba ne kerüljön az osztályfőnöki órákon a korai és szeretlen szexuális élet következménye. Nem jelent rémisztétetést, ha ezek *biológiai* hatásaira rámutatunk (nemi betegségek), hiba lenne azonban, ha nem tárnánk fel *pszichés* ártaimait is. Két ember kapcsolata ezért sohasem lehet egyikük magánügye, az egyik nemi ösztöne, vágya nem ad elég alapot ahhoz, hogy a másiknak, kijátszva őt, bánatot okozzon. Maupassant novellái, Tolsztoj Feltámadása mesterien ábrázolják a férfi felelőtlenség hatásait. Persze, azokat, amelyekben saját élvezetüket mások félrevezetésével kívánták biztosítani. Mindezekről a szükséges mértékben beszéljen az osztályfőnök anélkül, hogy vulgáris prédikációkat tartana. Az erkölcsi nevelés csak természetes hangon számíthat eredményre.

A SZEXUÁLIS, A CSALÁDI életre nevelés a tanulók *politikai, világnézeti nevelésének szervezete*. A szexuális magatartás, viselkedési mód, a családdal kapcsolatos nézetek Rubinstein (Az ált. pszichológia alapjai) szerint világnézeti tartalmakat fejtenek ki, híven tükrözik az emberek valódi világnézeti meggyőződését, műveltségét, jellemét és erkölcsiségét. Ez viszont azt is jelenti, hogy a világnézetben bekövetkező változások is hatnak a személyiség egész minőségére, így szexuális elveire és viselkedésére. Ebből a szempontból nem közömbös, hogy egymással kibékíthetetlen ellentétben álló világnézetek között is akadnak *érintkező pontok*. Nemcsak Mózes kőta-

lái olvashatjuk, hogy a szülőket tisztelni tartozunk, lopni pedig nem szabad, hanem marxista etikákban is. Ezek az érintkező pontok *a tévedések és a tévesztések* korlátlan lehetőségeit hordozzák magukban:

- az azonosság miatt egy tőlünk idegen világnézettel együtt elvethetjük annak érvényes tartalmát is ahelyett, hogy a látszólagos azonosságokban rejlő lényeges különbségeket tárni fel (pl. nemcsak a szülőket kell tisztelni, de minden embert, így a gyermeket is);

- egy-egy azonosság túlhangsúlyozásával elterelheti valaki a figyelmet az egyéb kérdésekben való lényeges eltérésekről. Így lehetséges pl.: hogy még a legszélsőségebb szexuális anarchia programja is gyakran a szocialista etika köntösét ölthesse magára. Ezért tartjuk lényegesnek, hogy kiéleztetn állítsuk szembe egymással:

a polgári liberalizmus	és a marxista etika álláspontját
- az egyén ösztöneinek, vágyainak kielégítése az egyén szuverén joga és örömforrása. (Antoine Roquentin: A csömör hőse Sartre);	humanizált ösztöneink, vágyaink kielégítése elé korlátokat állítanak a másik ember, a közösség, a társadalom érdekei;
- éppen ezért céljai érdekében az egyén minden eszközt (a megszerzés, a hódítás taktikáját) felhasználhat;	a másik ember egyenrangú társunk, akit megteveszteni (pl. meghazudott szerelemmel) erkölcstelen;
- igénybe vehetők még a prostituálás modern változatai (lakás, állás, prémium, jutalom stb.) is;	a prostitúció minden formája, az emberi kapcsolatok árucikké devalválása, a kényszer és erőszak minden formája embertelen;
- a szexualitás különböző formáit (csoportszex stb.) a társadalom nem korlátozhatja;	csak két ember kölcsönös vonzódásán, érzelmein és felelősségén alapuló kapcsolat méltó az emberhez;
- minél korábban kezdjék meg a szexuális életet a fiatalok;	a korai, felelőtlen szexuális kapcsolatokkal tesz meg gyerekeink első lépésüket a világnézeti, politikai, erkölcsi cinizmus felé;
- a család elavult forma;	a család társadalmunk alapsejtje (Marx ÖM 1957. 1. k. p. 148.);
- a családi élet két ember magánügye;	a család társadalmi szervezet, ezért tárgya a jognak (Marx) is;
- a családi életet, a szexualitást meg kell szabadítani a megtermékenyülés rémeitől (gyépések, veszélyeztetettek stb. számának növekedése);	a családtervezés az emberek szuverén joga, de a gyermek nem válhat rémmé. Illyés Gyula áldott állapotú nőt lát: „Ott jön a hazám!”;
- az életet nyomasztó unalom önti el, az elidegenedés, az elembertelenedés dzsungelében a személyiség utolsó menedéke: a szex (D. Riesmann A magányos tömeg).	az ember minőségét mindennél jobban elárulja: milyen nézeteket vall az élet céljáról, a boldogságról, milyen közeli és távoli célokat képes maga elé tűzni.

